



Sociologiska institutionen

Föräldrar eller vänner?

Socialisationsagenters roll i frigörelseprocessen.

Författare: Shpresa Isufi Pasoma

Uppsats SOC 464, 61-80p

Vårterminen, 2003

Handledare: Anna-Lisa Lindén

Abstract

Författare: Shpresa Isufi Pasoma

Titel: Föräldrar eller vänner? Socialisationsagenters roll i frigörelseprocessen.

Uppsats Soc 464, 61-80p

Vårterminen, 2003

Handledare: Anna-Lisa Lindén

Sociologiska Institutionen, Lunds universitet

Frågor kring identitetsskapande har länge varit av intresse för mig. I inledningsskedet av uppsatsarbetet kom jag att särskild bli intresserad av brytningsperioden mellan barndoms- och ungdomsliv till vuxenliv. Jag ville ta reda på vilka socialisationsagenterna är för gymnasieflickor. Vilket förhållningssätt man har till dessa. Hur man utvecklar ett förhållningssätt och vad det har för betydelse för identitetsbildningen. Undersökningen kom att riktas till sjutton, artonåriga flickor bosatta i Malmö.

Uppsatsens metodologiska utgångspunkt är kvalitativ och det empiriska materialet har hämtats in via muntliga intervjuer men sex flickor. Intervjuerna är upplagda efter specifika teman som hjälper mig att få svar på mina frågeställningar. Presentationen av materialet görs med hjälp av citat hämtat från intervjuerna.

Som utgångspunkt för analysarbetet har jag använt mig av en teoretisk ram som utgörs av Mead och hans teori om identitetsbildning, Goffman och den mänskliga interaktionen samt en bakgrund ”utvecklingsstadier” som belyser hur utvecklingen ser ut fram till den åldersgrupp som min uppsats är baserad på. De olika citaten från intervjun kommenterar och analyserar jag utifrån denna teoretiska ram. Slutsatserna av uppsatsen har kommit att bli att ett förhållningssätt skapas utifrån de behov flickorna har, vilka skapas genom en dialog med sig själv och i samspel med andra. Tillfredsställelsen av behoven sker från olika håll beroende på hur dessa ser ut. Identitetsbildningsprocessen är ett ständigt pågående process som inte alltid är oproblematiserad och som ofta skapar frustration hos flickorna.

Nyckelord: Identitet, identitetsbildning, socialisation, frigörelse, ungdomar.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Uppsatsens disposition	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
2. Centrala begrepp och teorier	7
2.1 Mead	7-8
2.2 Goffman	8-9
2.3 Utvecklingsstadier	9-12
3. Metod	13
3.1 Avgränsningar	13-14
3.2 Datainsamling och urval	14
3.3 Intervjuerna	14-15
3.4 Reflektioner kring intervjuerna	15
3.5 Bearbetning och presentation av intervjuerna	16
4. Analys av intervjumaterialet	17
4.1 Den välkända familjen	17-19
4.2 Vänrelationerna	19-22
4.3 Familjerelationerna respektive vänrelationerna	22-24
4.4 Jaget och de andra	24-27
5. Sammanfattning: Jaget, familjen, vänrelationerna och de andra	28-29
6. Litteraturförteckning	30
Bilaga 1: Intervjupersonerna	
Bilaga 2: Intervjuguide	

1. Inledning

Jag har länge funderat kring vad min uppsats ska handla om. Många tankar har väckts under studieåren. Tankar som jag har velat gå vidare med och utveckla till en uppsats. Det har funnits många olika ämnesval som jag har övervägt. Till slut bestämde jag mig för att skriva någonting som är både intressant för andra att läsa och som kommer att mig någonting. Med utgångspunkt i det skedde mitt liv befinner sig på, kom intresset att hamna på barn och ungdomar. Det finns mycket litteratur skriven om barn och ungdomar som skulle kunna släcka min kunskapsörst i frågan men för mig är det viktigt att studera en specifik period i barnens liv. Min uppsats handlar nämligen om överträdelseperioden mellan ungdoms- och vuxenliv och analysen görs utifrån specifika teman.

Närmare uttryckt har jag i samtal med mina vänner och bekanta kommit till insikten om ämnesvalet. De flesta av mina vänner och bekanta har barn eller tänker skaffa sig det inom kort, däribland jag. Många gånger när vi har suttit och pratat allmänt om livet har vi också diskuterat hur det är att vara förälder. De flesta av oss uppfattar föräldraskapet som en positiv sak fram till att barnen kommer in i puberteten. Det är då föräldraskapet blir en extra svår uppgift har vi kommit fram till. Varför kan man undra? Jo för att vi vet genom andras erfarenheter att barnen kommer att glida ifrån föräldrarna mer och mer och bli svårare att kontrollera. Dessutom kommer de att göra uppror mot vad föräldrarna säger, vad de står för och hur de hanterar saker och ting. Det är skrämmande tankar för varje förälder.

Med utgångspunkt i de farhågor som jag har presenterat ovan har jag byggt upp mina frågeställningar. Genom att titta på socialisations- och identitetsbildningsprocessen vill jag ta reda på vad som sker med ungdomarna under en specifik period av puberteten. Syftet med min uppsats blir då att undersöka hur gymnasieflickornas, socialisations- och identitetsbildningsprocess går till. Vilka människor identifierar sig gymnasieflickor med? När blir andra människor än familjemedlemmarna viktiga? Vad innebär relationen med andra människor för identitetsbildningen? I vilka avseenden är andra människor viktigare än familjemedlemmarna?

Genom att få svar på de frågor som jag ställer i denna uppsats kommer jag förhoppningsvis att få ökad insikt och förståelse för vad det komma skall.

1.2 Uppsatsens disposition

I inledningen skriver jag allmänt om de tankar jag har haft i inledningsskedet av mitt uppsatsarbete. Vad som har väckt mitt intresse, varför jag tycker att detta problem är intressant och vilka frågor jag vill ha svar på. I syfte och frågeställningar preciserar jag mitt problemområde och ställer konkreta frågor jag vill ha svar på. (se kap. 1)

Jag fortsätter sedan med att lägga fram den teoretiska ram jag har valt för detta arbete i kapitlet ”Centrala begrepp och teorier”. Här har Mead en stor plats när det gäller teorin om självuppfattning och identitetsskapande. Kapitlet innehåller även en teoretisk bakgrund när det gäller barnens utvecklingsstadier fram till den ålder som min undersökning är baserad på samt Goffmans dramaturgiska perspektiv som förklarar vilken ställning en person intar i interaktionen och hur denne försöker bevara sin självbild gentemot andra. (se kap. 2)

Kapitlet metod innehåller motiven för mitt metodval, fakta om hur jag har gått till väga och mina reflektioner kring det metodologiska arbetes gång. Kapitlet innehåller också en kort beskrivning om hur intervjumaterialet har bearbetats och hur det kommer att presenteras (se kap. 3)

Mitt nästa kapitel är en presentation av intervjumaterialet som är upplagt efter mina frågeställningar. Med hjälp av den teoretiska ram jag har ställt upp analyserar jag materialet och drar slutsatser i anknytning till frågeställningarna. (se kap. 4)

Jag avslutar arbetet med en sammanfattning av min analys där jag återigen tar upp mina frågeställningar och de slutsatser som jag har kommit fram till. (se kap. 5)

Jag hoppas att läsningen av denna uppsats ska vara intressant. Det är ett par personer som har haft särskild betydelse för genomförandet av denna uppsats och som jag vill passa på att tacka. Först vill jag tacka alla mina intervjupersoner som har ställt upp och delat med sig av sina tankar, upplevelser och erfarenheter. Utan dem hade jag inte kunnat genomföra detta arbete. Jag vill även tacka min handledare Anna-Lisa Lindén som med stort engagemang och tålamod handlett mig.

1.2 Syfte och frågeställningar

Identiteten visar vem personen är och vilken relation denne har till sin omgivning. Identitet handlar om att uppnå autonomi i förhållande till andra och bildas gradvis i samspel med människor och utifrån samhällets normer och värderingar. Samhällets normer och värderingar internaliserar barnet genom socialisation ”socialisation kan förstås som en process där individen aktivt skapar mening och struktur i den värld som han har fötts till” (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991, s. 12).

Socialisationsprocessen under puberteten är omfattande då barnet blir medveten om att det finns människor och andra saker i samhället som denne måste skapa ett förhållningssätt till. Barnet håller då på att socialiseras in i en värld som innefattar flera andra och inte bara föräldrarna. Därför blir det viktigt att utveckla egen identitet. För ungdomar i senare delen av puberteten innebär identitetsskapandet att skaffa sig ett förhållningssätt till andra. Till skillnad från barndomens relationer med konkreta och väl kända andra, vidgas kretsen av relationer till vänner och bekanta. Syftet för min uppsats är att söka svar på frågorna:

- Vilket förhållningssätt har flickorna till sina egna föräldrar respektive sina vänner?
- Hur ett sådant förhållningssätt utvecklats?
- Vad innebär utvecklingen av ett förhållningssätt för identitetsbildningen?

2. Centrala begrepp och teorier

2.1 Mead

Meads teori handlar om hur identitet skapas och hur den kontinuerligt förändras i interaktionen mellan individer samt mellan individ och samhälle. Närmare bestämt går teorin ut på att beskriva hur vi uppnår ett jagmedvetande eller en medvetenhet om oss själva som personer. Vi uppnår ett jagmedvetande menar Mead när vi lär oss skilja självet från jaget, Me från I. I eller subjektjaget är det icke socialiserade jaget, en uppsättning spontana behov och önskningar. Me eller objektjaget är det sociala jaget. Individen utvecklar en jagmedvetenhet, identitet genom att betrakta sig själv på samma sätt som andra personer uppfattar honom eller henne (Giddens, 1998).

Mead menar att barnets identitet i början skapas genom att barnet övertar föräldrarnas roller. I leken intar barnet de olika rollerna och provar sig fram. Därigenom lär det sig att skilja på sig själv och de andra. Formen för rollövertagande är genom ”spelet” som karakteriseras av att individen interagerar med flera roller simultant. För att kunna spela en roll måste individen ta hänsyn till sina medspelares attityder. Förutsättningen för att kunna förhålla sig till flera roller samtidigt är att individen ska kunna utveckla ett förhållande till de generella värderingar och moral som allt socialt liv är baserat på eller den generaliserade andra. Den generaliserade andra är med andra ord den organiserade sociala attityden i samhället eller de allmänt accepterade värderingar och moralregler som finns i den kultur där barnet växer upp. Förmågan att relatera till den generaliserade andra, det vill säga att kunna bli objekt för sig själv, är i sin tur förutsättningen för att individen ska kunna utveckla en identitet. Med detta menas att individen kan reflektera över sitt eget agerande, men också göra en bedömning utifrån de andras attityd gentemot henne (Mead, 1934).

Den generaliserade andra kan dock även ses som en begränsade faktor för individen.

Individens tänkande påverkas av tolkningen av den generaliserade andra. Denna tolkning och dess innebörd sätter sedan sin prägel och har effekter på individens beteende. Eftersom samhället ingår i individens tänkande genom den generaliserade andra, blir därmed dess kontrollutövning en del av individen.

Me är alltså den reflekterande delen av *Self* (Själv). *Me* agerar när individen vill skapa en viss reaktion hos den andra. För att skapa denna reaktion reflekterar *Me* över de attityder som finns i den generaliserade andra och kommunicerar genom signifikanta symboler. Signifikanta

symboler anses vara universella, bestående av alla förstådda gester som uttrycks i språket och möjliggör kommunikationen. Men individen kan aldrig vara säker på vilken reaktion som framkallas hos den andra. Vilken den andras respons än är, är det som en gång bildas och ständigt håller på att forma *I* (Jaget). *I* är alltså individens privata del av *Self* som endast individen själv kan ta del av. Eftersom *Me* i sitt agerande reflekterar över *I*, som även är minnet av den generaliserade andra, påverkar *I* och dess förändringar *Me*. Tillsammans utgör *Me* och *I* en individs identitet, som alltså består av en social och en privat del (Mead, 1934).

2.2 Goffman

Goffman studerar vad det är som händer i interaktionen, när människor möts. Hans teori är till för att förklara hur identiteten eller självet upprätthålls och fungerar i interaktionen.

Goffmans teoretiska modell är byggt som ett skådespel. Han använder teatern som symbol för sociala interaktioner. Goffman ser nämligen hela livet som ett skådespel och därav likställer han människorna med aktörer på en teater som spelar olika roller. Beroende på situationen vi befinner oss i skiftar också dessa. Människan eller aktören/skådespelaren strävar hela tiden efter att göra intryck på sin publik. Vi försöker kontrollera och styra den information vi överför så att den stämmer överens med det syfte och det intryck vi försöker skapa med framträdandet. Ett framträdande definierar Goffman som: ”Ett framträdande kan beskrivas som den samlade aktiviteten hos en viss deltagare vid ett givet tillfälle som tjänar till att på ett eller annat sätt påverka någon av de andra deltagarna” (Goffman, 1959, s23).

Vi människor precis som skådespelarna är medvetna om att vi måste anpassa vårt beteende när vi är på scen och bakom. Vårt framträdande skiljer sig nämligen när vi är på scen och bakom. Därför delar Goffman in vardagen i en främre och en bakre region.

Den främre regionen är den plats i vilket själva framträdandet äger rum. Beteenden som är opassande eller ofördelaktiga för situationen undertrycks där.

Med bakre region menar han den plats bakom scenen där vi får vara oss själva. Det beteende som aktören/skådespelaren ansåg opassande på scenen kan han ge full uttryck för här. Dessa regioner är enligt Goffman situationsbestämda och deras status varierar mellan olika tillfällen och tidpunkter (Goffman, 1959). Det som ena stunden karakteriserades som främre region kan vid ett annat tillfälle fungera som en bakre.

Han tar också upp den fasad vi använder oss av och dess vikt vid interaktionen. Inramning och personlig fasad är de begrepp han använder. Inramning är det fysiska rum som mötet utspelar sig på, alltså själva scenen. Dennes syfte är att förstärka, betona det intryck som

aktören vill ge och är således det rent materiella sätt på vilket individens roll manifesteras. Den personliga fasaden är de personliga detaljer som vi intimt förknippar med den enskilde aktören. Dessa detaljer väntar vi ska höra samman med aktörens agerande vart han/hon än befinner sig. Exempel på sådana är diverse tecken som visar aktörens ämbete eller rang: kläder, kön, ålder, ras, storlek och utseende, hållning, talmönster, ansiktsuttryck, gester och liknande (Goffman, 1959).

2.3 Utvecklingsstadier

När barnet föds får det en speciell relation till sina föräldrar, särskilt modern. Barnet identifierar sig först med modern via leken om rollövertagande. Barnet kan inte inta andras perspektiv förrän vid artonårsåldern. Det kan dock skilja på sig själv och andra men tror inte att exempelvis modern är en individ med egna behov och motiv för handling. Föräldrarna och i synnerhet modern blir alltså de vuxna som barnet växer upp med och definierar sig med (Bjerrum Nielsen & Rudberg 1991). Barnets föräldrar blir de generaliserade andra som påverkar bildandet av barnets identitet (Mead, 1934).

När barnet växer upp kommer det att ha ett behov att utveckla ett "själv eller *self*", det vill säga en känsla av att vara någon, avgränsad och unik. I den här processen ingår barnets separation mellan självet och omvärlden. Här finns också en början till uppfattning om vem man är (individuering) som sker genom att *Me* och *I* samverkar. När barnet erkänner åtskillnaden mellan sig och modern förändras deras relation. Då ökar istället barnets intresse för **social interaktion**. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991)

Under perioden mellan sex och tolv år är barnet ständigt i rörelse. Det umgås mycket med vänner och fritidsaktiviteter tar stor plats. Barnet lär sig nu att skilja mellan fantasi och verklighet. Förmågan att dölja de privata tankarna och drömmarna för omvärlden ökar. Det lär sig också skillnaden mellan vad som ska sägas öppet och det som bara får tänkas (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991). Enligt Mead har nu barnet lärt sig att tyda signifikanta symboler och förhålla sig till den generaliserade andra (Mead, 1934). Barnet är mycket lyhört för andras reaktioner på vad de själva gör. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991) Det kan också se sig själv mer utifrån. Med andra ord är samspelet mellan *Me* och *I* omfattande (Mead, 1934). Familjen och hemmet är fortfarande den viktigaste ramen kring barnets liv. Kontakten med föräldrarna är fortfarande en viktig del. Det viktigaste är inte att hela tiden vara nära

föräldrarna, utan att veta att sådan närhet är möjlig om behovet skulle drabba en (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Att föräldrarna och hemmet är viktigt ser man exempelvis genom att studera vilka de tillbringar sin fritid med och var man tillbringar den. 32% tillbringar fritiden tillsammans med föräldrarna. 25% tillbringar den tillsammans med syskon. 20% tillsammans med kamrater. 14% ensamma och 8% tillsammans med andra vuxna. Om vi då tittar på var barnen uppehåller sig så visar siffrorna att hela 62% tillbringar fritiden i och alldeles omkring hemmet (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Barnet är fortfarande känslomässigt beroende av föräldrarna. Till exempel är barnet känsligt när det gäller andras värderingar av egna föräldrar. Föräldrarna får inte klä sig iögonfallande för att det är barnet de gör bort (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991). Det visar att barnet vill behålla den personliga fasad som den garanterar ett spel i den främre regionen i enlighet med den generaliserade andre som Me har identifierat (Goffman, 1959).

Barnet har stort behov av frihet från de vuxna därför blir hobbies eller sådant som de själva väljer att göra, till skillnad från läxor som de är tvungna att göra, viktiga och roliga. Ofta samlar barn i den här åldern på någonting exempelvis frimärken. Kamratskapet blir viktigt. Behovet av att vara tillsammans med andra barn blir stort. Men kamratskapet mellan barnen är inte oberoende av förhållandet till föräldrarna. Om barnet har ett bra förhållande till sina jämnåriga minskar behovet att ständigt få de vuxnas godkännande. Om det motsatta sker så förbättras barnets förhållande till de vuxna. Föräldrarna är en säkerhetsventil för att barnet överhuvudtaget ska ha någon att hålla sig till om relationen till sina jämnåriga spricker (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Barnets behov att spegla sig i sina likar är stort i den här åldern. Behovet är stort för att barnet behöver pröva sin identitet och autonomi med jämnåriga och det gör de säkrast med andra som liknar en själv. Barnet behöver inte heller vuxnas hjälp när de är många av samma slag. De vuxna har dock fortfarande den auktoritativa rollen och därför förväntar sig barnet att föräldrarna ska ta de viktigaste besluten. Detta därför att överjaget i det här skedet är fortfarande omoget (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

När barnet är mellan tio och tolv år är det varken barn eller ungdom. Kännetecknande är en markant ökning i aktivitet. Till exempel blir scoutlivet, häst- och hundintressen och diverse idrottstävlingar viktiga. Tidigare har barnen också varit aktiva under sin fritid, men i regel har de mindre aktionsradie och handlingskraft till genomförande av stora projekt, vilket barn under den här perioden gör. Det utmärkande i denna ålder är utvecklingen av energi i alla

riktningar. Det man gjorde för två år sedan gör man nu ännu mera hektiskt och exalterat (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Förhållandet till föräldrarna kan efterhand bli ansträngt men barnet självt tvivlar trots allt inte att det är hos föräldrarna det hör hemma. Självkontrollen släpper lite oftare i den här åldern. Barnet kan visa asociala tecken, men gör inte detta i provocerande syfte, exempelvis en grupp skrikande barn i bussen eller i kön till en teaterföreställning. Andra fritidsintressen, som idoldyrkan, tar också stor plats. Affischer klistras upp på väggarna och barnen talar om vad artisterna gör och säger. Identifikationerna och imitationerna sker utifrån detta, men växlar snabbt. Upp- och nedvärderingar av gamla och nya idoler växlar lika snabbt (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991). Den generaliserade andra som barnet relaterar till under den här perioden har kommit att utgöras förutom av föräldrarna och kamraterna även andra i omgivningen som till exempel sportstjärnor, artister av olika slag och andra idoler. Barnets utveckling av Self är alltså påverkat av många komponenter som påverkar Me.s agerande och utvecklingen av I (Mead, 1934).

Kännetecknande för barn upp till sexton år är att media tar stor plats. Media bidrar till att forma och öka ungdomarnas fantasier. Ungdomarna tar snabbt åt sig reklam från charterresor där fina ständer och bruna kroppar illustreras. Att festa och ”leva livet” är centralt i denna fas. Flickorna blir mer och mer medvetna om sin kvinnlighet, om att få mens, ha samlag och få barn. Sådana förändringar i kroppen gör att hon blir mer osäker därför ökar rädslan. Många frågor väcks. Exempel på sådana är: Håller jag måttet jämfört med andra flickor? Håller jag måttet i pojkarnas ögon? (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991). Genom ett samspel mellan Me and I definierar flickan vad som är idealet/den generaliserade andra i samhället och vill agera utifrån det (Mead, 1934). Att lära sig spela sin roll rätt i den främre regionen (bland andra flickor och bland pojkar) blir viktig. Att upprätthålla en fasad som överensstämmer med idealet blir lika viktigt (Goffman, 1959).

Bekantskapskretsen utvidgades redan under förra fasen men flickornas väninne- förhållanden är nu ännu flera, men flyktigare. Vad gäller kontakten med föräldrarna ska flickan nu definitivt separera från modern. I denna fas upplever hon en ökad likhet med modern eftersom hon håller på att mogna till kvinna. Förhållandet till sin egen kvinnlighet blir ambivalent. Detta därför att å ena sidan kommer kvinnligheten att medföra en säkrare kroppsbild samtidigt som den å andra sidan kan hota hennes individualitet, eftersom hon associerar till moderns värld. Flickan blir alltså mer som modern därför måste hon hela tiden finna något som skiljer henne från henne, vilket kan göra henne frustrerad.

Förhållandet till väninnorna är genom hela puberteten avgörande för flickans frigörande från modern. Med sina väninnor får flickor prata om det som intresserar en och andra förtroliga saker som mamma inte skulle förstå vad de handlar om. Gemenskapen grundas på likhet och självklar intimitet. Det är till för att ha roligt tillsammans (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991). Media är alltså en viktig bidragande part i utvecklingen av flickans identitet. Jagutvecklingen hos flickorna präglas av biologiska förändringar i kroppen som flickan lär sig definiera utifrån den generaliserade andra som till exempel media förmedlar. Det gör flickan osäker för nu är det andra saker (biologiska förändringar i kroppen och attityder kring dessa) som Me reflekterar över och som I måste tolka, ta hänsyn till och utvecklas utifrån (Mead, 1934).

Genom min undersökning söker jag svar på frågorna: Vad är det som gäller för sjutton-åriga flickor? Vad eller vilka är det som utgör den generaliserade andra för dessa flickor? Hur utvecklat är I och vilka saker måste Me reflektera över? Vilket samspel sker däremellan? Vad handlar rollspelet om under denna period och hur används den personliga fasaden samt i vilket syfte?

3. Metod

En viktig fråga, som inte alltid är enkel, att reda ut redan i inledningskedet av uppsatsarbetet är valet av metod. Hur har jag bestämt mig och varför jag har valt en specifik metod?

Valet av syfte bestämmer valet av metod. Beroende på vilka frågor man vill ha svar på så bestäms sättet att ta reda på det. Det är arten av den sökta kunskapen som bestämmer metoden (Starrin & Svensson, 1994). Så har varit fallet även för mig.

Det finns naturligtvis skillnader samt för- och nackdelar med kvalitativ metod, liksom med kvantitativa metoder. En av fördelarna med kvalitativ metod är att metoden går ut på att överskrida det subjekt-objekt-förhållande som utmärker kvantitativ metod. Här finns det istället en subjekt-subjektrelation mellan forskare och intervjuperson. En annan väsentlig skillnad mellan de båda metoderna är att kvantitativ metod lägger stor tyngdpunkt på huruvida informationen är representativ eller inte, om man har mät det som man har avsett att mäta samt om informationen är reliabel (Holme & Solvang, 1997). Syftet för den kvalitativa metoden är aldrig ett sökande efter egenskaper och innebörder i intervjupersonernas situation i syfte att möjliggöra mätning (Starrin & Svensson, 1994). Syftet med en kvalitativ undersökning är att man som forskare ska försöka sätta sig in i intervjupersonens situation och se världen utifrån hans eller hennes perspektiv, se det från ett *inifrån* perspektiv och principen för kunskapsutveckling är *närhet* till den/det man som forskare undersöker (Holme & Solvang, 1997). Sammanfattningsvis kan man säga att metoden har ett förstående syfte som kännetecknas av närhet till det eller den man studerar.

För mig har det varit intressant att se mitt studieobjekt som tänkande och handlande personer med egna uppfattningar om situationen och sig själva. Syftet enligt litteraturen är inte heller att siffermässigt kartlägga hur ofta, hur mycket, hur vanligt en viss företeelse händer utan hur en person *uppfattar* och *upplever* företeelsen samt vilka *innebörderna* och *intentionerna* är i denna unika agerande människa (Holme & Solvang, 1997). Mot denna bakgrund finner jag kvalitativ metod lämpligast för min undersökning.

3.1 Avgränsningar

Jag har medvetet gjort vissa avgränsningar i mitt arbete i syfte att göra arbetet möjligt men tanke på uppsatsens storlek och den tid vi har till förfogande för denna. Jag har exempelvis valt att basera min undersökning på enbart flickor och inte både flickor och pojkar.

De flickor som medverkar i min undersökning är både flickor med svensk bakgrund och med en annan etnisk bakgrund. Syftet är för att på detta sätt kunna få bredd i materialet men jag

kommer inte att ta lägga något större vikt vid denna aspekt som analysvariabel. Jag kommer inte heller att analysera materialet utifrån klassaspekten. En anledning är att jag anser att antalet intervjupersoner är så få i denna undersökning att slutsatser med anknytning till dessa aspekter inte kan dras. Inte heller när det gäller intervjupersonernas klassbakgrund försöker jag urskilja några mönster.

Jag har medvetet valt att rikta in min undersökning på gymnasieflickor och de omkring sju- till arton år gamla. Anledning till detta är att jag är intresserad av att titta på överträdelseprocessen mellan ungdoms- och vuxenliv som flickor i den här åldern genomgår.

3.2 Datainsamling och urval

Kvalitativa metoder innefattar en rad strategier som till exempel observation, deltagande observation, att bo bland dem man studerar, att ta del av historieberättade och skriva dagbok (Davies & Esseveld, 1989). Istället för att starta med att göra ett urval av personer kan man börja träffa en person och sedan genom ett så kallad *snöbollsurval* låta det gradvis växa fram vilka personer man ska gå vidare med (Starrin & Svensson, 1994). En sådan urvalsmetod har jag använt mig av i mitt arbete. Jag har intervjuat en person och sedan låtit den informera en annan som jag har fått adress och telefonnummer till vilken i sin tur har informerat en annan och så vidare.

Datainsamlingen har skett via muntliga intervjuer. Sammanlagt har jag intervjuat sex unga flickor bosatta i Malmö (se bilaga 1).

3.3 Intervjuerna

För min undersökning har jag valt att samla in empirimaterialet via tematiskt strukturerade muntliga intervjuer till skillnad från andra typer av intervjuer såsom strukturerade intervjuer och icke strukturerade intervjuer. Tematiskt strukturerade intervjuer innebär att jag har låtit samtalet flyta som vardagssamtal. Skillnaden från vardagssamtalet har varit att jag inte har gett min syn på saken, som man gör i en vanlig diskussion, utan jag har låtit den intervjuades erfarenheter stå i centrum. När samtalet inte naturligt rörde sig kring de teman som jag har för undersökningen så fick jag styra in samtalet genom att ställa frågor vilket är att rekommendera enligt Davies & Esseveld, 1989. Intervjuerna har varit mellan trettio- till femtio minuter långa. Jag har inte i förhand bestämt hur lång intervjun ska vara, utan jag har avslutat den när jag känt en mättnadskänsla, det vill säga när jag har fått den information som täckt mina teman, detta utifrån rekommendationer från litteraturen Starrin & Svensson, 1994.

Vissa intervjupersoner har varit mer öppna än andra, vissa har varit mer pratglada än andra, vissa har jag ställt endast huvudfrågor till, medan andra har jag fått ställa följdfrågor till. Detta har gjort att tiden för intervjun har växlat från person till person och från tillfälle till tillfälle.

Intervjuerna har spelats in på band, för att på så sätt underlätta det för mig att vara uppmärksam i samtalet. Om jag hade valt att föra anteckningar tror jag att mitt fokus hade legat där, istället för att följa upp samtalet, vilket hade gjort att jag hade missat ge intervjupersonen den uppmärksamhet som behövs.

Intervjupersonerna har redan innan de träffade mig varit informerade om bandspelaren och att intervjun kommer att spelas in. De har också i inledningen av intervjun blivit närmare informerade om syftet med undersökningen, om hur urvalet har skett och deras anonyma ställning i den, om hur jag kommer att bearbeta materialet, om hur det ska presenteras och om vad materialet kommer att användas till. De flesta av intervjuerna har ägt rum hemma hos mig, vilket intervjupersonerna har gått med på när de blev tillfrågade om intervjun.

3.4 Reflektioner kring intervjuerna

Jag tycker att det är väsentligt att ta upp bandspelarens roll när det gäller utfallet av intervjun. Trots att mina intervjupersoner iförväg varit informerade om att bandspelaren skulle finnas med, så tror jag inte att intervjupersonerna har varit helt opåverkade av den under intervjuns gång. Jag märkte att när jag satte på bandspelaren så ändrades intervjupersonernas tonfall. Jag märkte att vissa av intervjupersonerna plötsligt blev mycket mer medvetna om sitt språk, om sitt svenska språk och tydligt ansträngde sig för att uttala sig på korrekt svenska. Dessutom har jag noterat att vissa av intervjupersonerna inte vågade skratta riktigt och vara "löjliga" någon gång. Jag tror att intervjupersonerna uppfattade situationen som mera allvarlig eftersom det fanns en bandspelare som spelade in samtalet. Många gånger satte personen handen för munnen när hon kände för att skratta.

Att de flesta av intervjuerna har ägt rum hemma hos mig har nog också haft någon påverkan på de intervjuade och utfallet av dem. Jag kan tänka mig att någon av mina unga intervjupersoner kan ha känt sig utsatt eftersom man befann sig på "okänt mark" eller på en plats där de inte riktigt känner sig hemma på. Jag tror att det har haft en positiv effekt på intervjupersonerna att jag är en ganska ung kvinna. Jag tror att de har vågat prata med mig eftersom de kan ha trott att jag förstår dem bättre eftersom jag själv för inte så länge sedan har varit i deras situation. Hade en man intervjuat dem hade flickorna kanske inte öppnat sig i samma utsträckning.

3.5 Bearbetning och presentation av intervjuerna

För att på ett bättre sätt ha överblick över intervjuerna och för att överhuvudtaget kunna tyda eventuella mönster i dem har jag valt att skriva ut samtliga intervjuer. Det är mödan värd eftersom det underlättar analysen av intervjumaterialet avsevärt. När jag har gått igenom intervjuerna har jag särskilt varit intresserad av att hitta fram mönster som belyser mina frågeställningar och ger svar på dessa. Annan intressant information som har kommit fram i intervjun men som inte går i linje med mina teman eller frågeställningar har haft en underordnad roll i analysen.

Intervjupersonernas påståenden och utsagor som är relevanta och som på ett bra belyser mina frågeställningar presenteras i form av citat direkt hämtade från intervjun. Intervjupersonernas riktiga namn kommer däremot att ändras. Detta för att garantera intervjupersonernas anonymitet.

4. Redovisning och analys av intervjumaterialet

Analysen av materialet har gjorts utifrån Meads teori om identitetsbildning, Goffmans teori om den mänskliga interaktionen samt utifrån kapitlet ”utvecklingsstadierna”. Analysen har också delats upp i fyra kapitel utifrån de frågeställningar som ligger till grund för uppsatsen.

4.1 Den välkända familjen

Flickornas förhållningssätt till sina familjemedlemmar.

Hur ser familjerelationerna ut? Vilken kontakt har flickorna med sina föräldrar? I vilka avseenden använder flickorna föräldrarrelationerna? Vilka är flickornas förväntningar på sina föräldrar? Vad har familjerelationerna för betydelse för Jagutvecklingen?

I intervjuerna har det kommit fram att flickornas kontakt med sina föräldrar är kontinuerlig. Flickorna träffar sina föräldrar hemma efter skolan. Inte alltid sitter de tillsammans vid matbordet och pratar och inte heller hittar de på ”roliga saker” så ofta men de finns där, de *är* närvarande, i flickornas liv. Flickorna i undersökningen har inte kunnat säga vilken förälder som har större eller mindre betydelse för dem, men de har kunnat konstatera att relationen till var och en ser olika ut och skillnaden bygger på föräldrarnas olika personligheter.

Maja exempelvis hävdar att hon har bättre kontakt med sin pappa än med sin mamma: *jag kommer bättre överens med min pappa än min mamma. Vi förstår varandra mer. Vi är alltså olika personer hon och jag. Vidare beskriver hon mamman: Hon bryr sig inte så mycket. Det är inte det, men jag gillar inte vissa saker hos henne som person, hur hon är. Hon är inte så varm människa. Hon tar mig inte i sin famn. Alltså jag vet inte. Hon är kanske varm men hon visar inte det. Hon visar inte kärlek öppet. Hon bryr sig men hon visar inte det.*

Anna hävdar att hon och mamma har bra kontakt, men återigen är det kontakten med pappa som är bättre: *Jag och mamma har bra kontakt. Vi pratar mycket och så. Men den peson jag pratar mest med om det är nåt problem med min skola och så är min pappa faktiskt. Jag vet inte, jag har mer en sådan relation till min pappa. Jag tycker han är mer Down to Earth än mamma är. Min mamma är lite... inte slummig men... Jag vet inte det är bara så.*

Josefins relation till respektive förälder skiljer sig, men hon har bra kontakt med båda: *Det är olika. Mamma är mer seriös och det är mer så att man pratar med henne om mer allvarigare saker. Men med pappa är mer skämta och... att man kan skoja med honom. Men jag kan inte säga vem jag har bättre kontakt med.*

Från det första uttalandet kan vi få se att Maja exempelvis har sämre kontakt med sin mamma eftersom hennes behov av ”öppen” kärlek inte tillfredsställs genom henne.

Det andra uttalandet har det gemensamt med det första att kontakten med pappan är bättre än med mamman. Här uppfattas mamman som den som inte förstår. Pappan däremot kan man luta sig mot. Det framkommer dock att flickorna behöver föräldrarnas hjälp när det gäller att finna lösningar för viktiga saker såsom skola och framtid.

Det tredje uttalandet visar att Josefin ser sina föräldrar som två människor med olika personligheter som hon kan ha nytta av använda för olika syften. Utifrån ”utvecklingsstadierna” (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991) är relationen till mamman mer ansträngd eftersom flickan ser likheter med henne, och samtidigt behöver frigöra sig från modern för att skapa en egen identitet, individualitet. Det är en frigörelseprocess som är svår och fylld av frustration. Flickorna håller på att frigöra sig från barndomen och gå in i vuxenlivet där intagandet av de andras perspektiv ska utvecklas. Detta är en av förutsättningarna för att man skall utvecklas till en oberoende individ med en egen identitet (Mead, 1934).

Vad är då *flickornas* uppfattningar om föräldrarnas roll?

Maja: Bra förebild för mig. De ska visa alltså rätt väg. Via råd, prata, visa alltså. Det kanske kan hjälpa genom att berätta om en sak som de har varit med om.

Sahar: Pengar, jag skojar. Nä, men bara de finns där så man känner alltså, alltså man känner deras kärlek och... man ser hur stark kärleken är och... man vet att man har nåt riktigt bakom sig och inte bara falsk kärlek. Det gör en trygg, så det är det som är viktigt.

Linda: Jag har tänkt på det själv. De är trygga. Alltså det räcker med att de finns där du vet så. Låt säga att min syster skulle skära sig. Jag vet inte vad jag hade gjort. Alltså inte alls. Jag vet inte, de ska bara finnas där.

Återigen betonas vikten av kärlek, vikten av stöd och trygghet. Föräldrarna är de som flickorna lutar sig mot när man möter svårigheter. Där hemma finns det riktiga. Där hemma befinner sig flickorna i den bakre regionen där man vågar lätta på fasaden och vara sig själva. Här behöver man inte framträda på ett sätt som ska passa in i omgivningens förväntningar (Goffman, 1959). Föräldrarna har svaren på de viktiga frågorna. Föräldrarna har erfarenheten som man vågar förlita sig på. Föräldrarna *kan* och *ska* visa rätt väg som man ser det. Det är det föräldrarna är till för. Dessutom är flickorna ekonomiskt beroende av sina föräldrar även om de inte vill säga det på fullt allvar utan bara på skoj.

Samma slutsats kan dras även i frågan om vad man vänder sig till sina föräldrar om:

Anna: Jag vänder mig till dom om allt. Okej kanske inte när jag har bråkat med min pojkvän men sånt brukar jag inte vända mig till någon med, vi reder det själva. Men allting som rör... ja allt faktiskt. Allt med jobb och skola och... Jag tycker om att prata med mina föräldrar, för man får en vuxens perspektiv eftersom de har erfarenhet och så. Så jag tycker om att prata med mina föräldrar om saker och ting. Samtalen ger mig Mycket

hjälp. Verkligen mycket hjälp och vägledning så det är... utan föräldrar vet jag inte... För att även om man kan prata med sina kompisar så tycker inte jag de har samma perspektiv. De tycker för mycket som jag. Jag vill få nån som tänker helt annorlunda och kan mycket mera.

Flickorna är medvetna om vilken betydelse föräldrarna har i deras liv och det är någonting som de gärna öppet uttrycker. Maja: ... Jag vet att vad som än händer så finns min mamma där. Det kvittar om jag sårar henne tjugotusen gånger tror jag eller om jag gör någonting min mamma alltså...Det är ens familj. Man kan inte beskriva det. Alltså jag vet inte. Det är mer så känslomässigt, någonting man känner mer. Jag vet inte.

Flickornas berättelser tyder på att de har förtroende för sina föräldrar. Förtroendet bygger på respekt för föräldrarnas erfarenheter och deras kärlek till sina barn. Förhållandet till föräldrarna handlar om varaktighet och tillit. Föräldrarna kommer alltid att finnas där och alltid ställa upp när det blir för jobbigt ”där ute”.

Det visar att jagutvecklingen fortfarande behöver starka och mångsidiga relationer till väl kända andra och att de är beroende av sina föräldrar både känslomässigt och materiellt. De är samtidigt medvetna om skillnaden mellan I och Me, vilket tyder på en övergångsprocess till ett vuxenliv. De har dock har inte helt hittat en balans mellan barn och vuxen. Flickorna vet att I eller subjektsjaget får härja fritt bland föräldrarna i det trygga hemmet medan genom Me.s reflektioner blir man medveten om att man måste hålla sig till spelreglerna ute i den stora världen. Ett sådant förhållningssätt lär flickorna sig genom Me.s reflektioner över den generaliserade andra eller i samtal med vänner och föräldrar.

Flickorna är självständiga och vuxna i den bemärkelsen att de själva ta sina beslut, men är beroende av andras råd och vägledning för att förstå vad som Är rätt beslut.

4. 2 Vänrelationerna

Flickornas förhållningssätt till sina vänner.

Hur ser vänrelationerna ut och vad har de för betydelse för Jagutvecklingen?

Det finns olika kategorier vänrelationerna placeras under. Vissa har man regelbunden kontakt med, andra endast ibland via telefon, chattprogram eller i skolan, men behovet av att ha vänner eller kompisar är viktigt. Datorn används mycket och i olika syften, enligt Maja: *Om jag är ensam, tyvärr. Om jag är ensam hemma och har min dator så är det också kommunikation med vänner. Jag sitter och chattar med mina vänner, och spenderar min tid med mina vänner.*

De ägnar mycket tid åt kontakten med vänner, vilket tyder på att de är måna om att bibehålla relationerna. Vissa träffar sina vänner varje dag, medan andra träffas mest under helgerna. De

som inte träffar sina vänner varje dag har ändå dagligen någon slags kontakt med dessa. Först och främst sker kontakten via telefon men också via dator och andra kommunikationsmedel.

Maja träffar sin vän nästan varje dag: *Den vän som jag spenderar all min tid med går inte i samma skola som jag så det är nog, typ, från fyra kanske till tio. Och det är nästan varje dag. Alltså efter skolan från klockan fyra till tio, eftersom hon inte går på samma skola som jag. Sen har man de vännerna man har i skolan men dem är man inte med så mycket på fritiden. Det händer ibland men inte så ofta.*

För Anna sker kontakten oftast via telefon: *Jag pratar i telefon med kompisar och... Sådana som man inte har hunnit träffa i veckan så man ringer och säger hej.*

Det är alltså viktigt att bibehålla kontakten med omvärlden oavsett om flickorna umgås med sina vänner personligen eller via dator och telefon. Att ha många vänner är vad flickorna eftersträvar. Anna: *Jag tycker om att ha många vänner men man har ju vissa som man pratar med varje dag och då har jag en tjejkompis som jag pratar med jättemycket. ...Nej men jag tycker om att ha många vänner och så.*

Maja: *Det finns vissa man kan vara med ibland och vissa som man kan vara med varje dag, och det är ens riktiga vänner. Sådana som man kan dela allt med. Sen finns det de som man kanske bara pluggar med. Sen finns det dem man kan göra allt med.*

Vänrelationerna upptar en stor plats i flickornas liv. Förhållandet till väninnorna är av stor betydelse för flickans frigörelse från barndomen (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

De personer som flickorna uppfattar som bästa vänner kan umgängessättet ibland vara att bara sitta och titta på TV utan att egentligen umgås. Berättelsen nedan förtydligar behovet av att inte känna sig ensam. Maja: *Jag tittar mycket på tv när jag är med min kompis Sara och. Det är så att när jag umgås med henne är det som att vara själv på något sätt. Alltså jag kan sitta och kolla på Tv, jag kan sitta och. Det känns alltså...Hon är en del av mig på något sätt. Typ om jag är hemma och hon är hemma vi sitter och snackar i telefon och kollar på en film så vi behöver inte säga ett ord. Bara vi vet att hon är i luren så sitter vi och kollar på TV. Det är kanske en vana också att man inte kan vara själv. Man kan, men alltså...*

Relationen till vännerna handlar om att ha någon att förlita sig på även utanför familjen, vilket anses viktigt. I fråga om varför det är viktigt att ha en vän svarar Linda: *Alltså det känns tryggt att någon annan vet hur du lever, vad du tycker och så. Om man skulle göra nåt alltså... Jag vet inte, det är bara tryggt. Alltså det är som en försäkran alltså, jag vet inte.*

Försäkran handlar om att ha någon att luta sig mot när man kliver ur det trygga boet. Någon som flickorna kan ha roligt med, men som också reagerar om man gör ”fel”. En vän ska då vara som Linda säger *Rolig, snäll och att lita på.* Maja betonar också vikten av ärlighet i relationen till vännerna.

Maja: *Jag tycker att ärlighet gör en till en riktig vän. Jag tycker att det är ärlighet som sårar mest, tycker jag. Då får man själv bestämma om ska stanna kvar eller inte.*

Josefin: *Att man kan ha kul ihopa, att man kan lita på varandra, att man tycker lika saker är roliga.*

Majas påstående tyder också på att om kravet på ärlighet inte uppfylls i vänrelationen så ska brytning övervägas.

Flickorna påstår att samtalsämnen vännern emellan inte har begränsningar, utan kan handla om vad som helst eller rättare sagt om allt. Josefin: *Man berättar allt och... vad man sitter och tänker och så.* Linda uttrycker att behovet av att prata handlar om: *Allt, allt, allt.* Maja utvecklar detta behov vidare: *Jag kan inte tänka mig om att jag är med om någonting som jag inte kan berätta för min kompis. Jag tycker att min kompis måste veta allt jag har gjort. Typ allt jag upplever vill jag att hon ska veta. Typ som när jag är utomlands, jag dör alltså. Jag skriver dagbok och visar sen min dagbok för henne. Hon måste veta allt jag har gjort o, i detalj o, allt som har hänt o...*

Behovet av att dela med sig allt som hänt bygger på osäkerheten över hur man ska handla, vilket tyder på ett outvecklat Jag. Man måste berätta allting i detalj för att vännen ska kunna bedöma situationen rätt, eller så som det egentligen var. En sådan redovisning inbegriper flickans handlingar i olika situationer, som vännen måste bedöma och dra slutsatser ifrån.

Man väljer sina vänner utifrån gemensamma intressen och likheter i personligheten. Om inte flickorna från början är varandras likar blir de det så småningom.

Maja: *Vi är som en person tycker jag. Ibland vet jag inte vad jag tycker. Om det var min vän Sara som tyckte så eller om det var jag. Och vi påverkar mycket varandra. Jag har till exempel börjat äta ajvar och hon har börjat äta majonnäs. Vi äter sådant bara hos varandra men vi äter det inte hemma hos oss själva. Jag vet inte varför. Jag äter till exempel aldrig bröd eller pashteta eller ajvar hemma men så fort jag kommer hem till henne "jag får en macka".*

Relationen till vännerna har en särskild betydelse när man känner sig ledsen eller har blivit sårad av någon annan. Vännen ska då finnas där och ställa upp med att lyssna och trösta när man öppnar sig och berättar om det som bekymrar. Dessutom hoppas man att vännen får en på andra tankar och blir glad igen. Anna: *Jag vet inte. Jag tycker alltid att de ställer upp när man känner sig ledsen. Om jag typ känt mig ledsen eller så, så kan jag komma på många tillfällen som mina kompisar varit där för mig och liksom "va e de, berätta nu o...". ...Hon får mig alltid glad. Hon får mig att alltid bli glad liksom.*

Vännens uppgift blir att ta hand om sin väninna när man känner sig nere eller inte själv kan handskas med situationen. Sahar berättar om en händelse hon uppskattar:

Sahar: *Ja någonting som jag aldrig glömmet är då Sara tog hand om mig när jag var full i Lindeborg. Det var snällt (skratt). Hon fick bära mig runt hela kvällen. Alltså jag såg skelett, jag såg min döda farmor. ...Jag sprang jättemycket och ville krama det. ...Jag hallucinerade och det var säkert att någon hade lagt nåt i min dricka. Jag kunde inte stå upp. Jag låg på dansgolvet istället för att stå upp. Det var då som någon har hjälpt mig. Det var då som hon har hjälpt mig jättemycket. Jag tror inte många hade gjort det... att de ser sin kompis vara så full... så förstöra sin egen natt alltså. Där visar man att personen bryr sig och så.*

Att vännen visar att hon bryr sig genom att förstöra kvällen för sig själv för att hjälpa sin väninna är vad som särskilt värdesätts. Att den ena gör uppoffringar för den andra har stor betydelse för en ärlig vänrelation.

Relationen till vännerna bygger också på trygghet. Det känns tryggt för flickorna att ha någon man kan berätta allt för och att någon vet allting om ens liv. Tryggheten handlar om att inte vara ensam. Det handlar om att det alltid finns någon där som ser till att man förhåller sig rätt, det vill säga inom gränserna för den generaliserade andra och i enlighet med de oskrivna normer och regler som finns i samhället (Mead, 1934). Tryggheten handlar om att det finns någon som rättar ifall man skulle handla fel. Vännerna är till för att korrigera så att man kan bygga upp sin fasad och spela sin roll rätt i den främre regionen (Goffman, 1959). I samtal med vännerna lär sig flickorna innebörden i den generaliserade andra och vilka signifikanta symboler kan användas för att upprätthålla denna. Det finns inget fullt utvecklat och självständigt samspel mellan flickornas I och Me eller ett självständigt reflekterande över den generaliserade andra, utan utvecklingen sker i samtalen med vänner och föräldrar (Mead, 1934). Identitetsbildningen är i ständigt skapande men fortfarande är den inte avslutad.

4.3 Familjerelationerna respektive vänrelationerna

Hur skiljer sig förhållningssätten åt.

Finns det någon skillnad mellan familjerelationerna och vänrelationerna? Vad handlar i så fall denna skillnad om samt vad har denna skillnad för betydelse för Jagutvecklingen?

Skillnader finns i vad man pratar med sina föräldrar om och vad man pratar med vänner om.

Maja uttrycker det så här: *Jag snackar inte med min mamma om samma sak som jag snackar med mina vänner. Klart det finns saker alltså, men det är inte så att jag berättar allt för min mamma. Och vissa saker som jag berättar för min mamma berättar jag inte för mina vänner. Jag kan typ inte sitta med min mamma och berätta vad jag gjorde i helgen, och så kul jag hade på den festen, och... Alltså jag vet inte. Jo kanske. Jag tror att med föräldrar pratar man om vad som ska hända och vad man planerar att göra. Med en kompis kan man sitta och prata en hel dag om vad som har hänt idag i skolan. Med mina föräldrar kanske pratar jag att jag har prov och så men med en kompis kan jag prata om vad jag åt, vad han sa och vad hon sa. Jag tror att man pratar mer detaljerat också. Men sen klart man sitter med föräldrarna och pratar med dem som med kompisar.*

Medan Anna säger så här: *Jag berättar ändå vad jag ska göra för alla, om vad som händer och... Kanske ibland pratar man med sina föräldrar om... ofta också om de jätteallvarliga sakerna liksom "oj, nu går det dåligt i matte, vad ska jag göra?". Det är liksom någonting som jag bara säger så till mina kompisar "skit, det går dåligt i matte". Det är ingenting jag orkar prata med dem om, det tycker jag inte det är kul liksom. Nää, utan jag bara säger "usshh, det går dåligt i matte" men så diskuterar vi det lite. Men med föräldrar är mer "vad*

ska jag göra, vad tycker ni och, kan jag få extra hjälp". Alltså jag gillar inte att berätta allting för alla. Alltså sånt som kanske är ett problem för mig och sånt utan... Det är liksom vissa saker berättar man för vissa och andra för andra.

Man betonar vikten av att ha sina föräldrar närvarande i livet samtidigt som man påpekar vännens speciella funktion i det vardagliga livet. Båda parterna är lika viktiga att ta hänsyn till, men skillnaderna ligger i vilka frågor man utnyttjar dessas hjälp. På frågan vilka är viktigast att lyssna på, vänner eller föräldrar och vad en sådan skillnad bygger på svarar Maja: *Det är både och. Både och, men alltså, mamman vill ens bästa du vet. Så kanske om jag frågar mamma om råd om till exempel pojkvännen eller så, tar mamma alltid min sida även om jag är mer dålig än han, för hon tänker att jag ska må bra, det kvittar om jag har gjort någonting som är dåligt. Det kan vara både bra och dåligt. En vän hade sett det från bådas håll.*

Tina: *Jag tycker att man kan göra olika, prata med olika om olika saker. Klart man kan säga allt till sin mamma men det är ändå så att en kompis lever det livet jag lever nu, hon ser allt jag ser, hon har varit med kanske om det jag har varit med om, och hon tänker kanske likadant som jag gör. Och det är lättare att prata med henne än att prata med mamma som är sextio år och försöker hänga med i tiden men ändå har sina idéer om livet. Hon kanske tycker att det är helt fel och jag kanske tycker att det är rätt.*

Anledningen till varför samtalsämnen med vänner och de med föräldrar skiljer sig beror på att mamma inte förstår nutiden, det som händer just nu. Hon är för gammal för det och därför kan hon inte ge lämpliga råd. Dessutom är mamman på grund av sin kärlek till sin dotter inte konsekvent i att inta allas perspektiv på lika villkor. Det är i alla fall vad Maja säger: *Alltså om man ska gå för att prata med sin mamma så får man oftast de svaren som är bäst för en själv men det behöver inte vara det rätta svaret faktiskt. Det är klart att ens mamma alltid ser det till bästa för ens dotter men egentligen är kanske inte det bästa. Hon går efter att "ja hon ska inte må dåligt och då gör jag så".*

Flickorna är medvetna om skillnaderna, om att de olika parterna uppfyller olika funktioner därför betonar de vikten av att ha alla närvarande.

Tina: *...Alltså föräldrar, syskon vänner. På ett sätt är det likadant men ändå helt olika. Man kan inte jämföra. Vännerna har sin plats, föräldrarna har sin plats, syskonen har sin plats. Och det finns ingenting som kan ersätta den andra. Det kan aldrig vara så att bara för att man har en vän så kommer den att ta mammans plats till exempel. Aldrig i livet. Men mamman är det hennes skyldighet... Mamman är det mer så, regler, saker, så, så här ska det vara. En vän är mer så, typ... En vän är mer, ja, se det på andras perspektiv och från ens själv. Det beror på att man umgås mycket med vännen och hon känner en så bra. Så hon vet hur man själv tänker. Alltså vännen ger en ett svar från andras perspektiv.*

Föräldrarna är de som man har med hela sitt liv och detta är man medveten om. Det innebär att man är mån om sin relation och ser till att ordna upp det som går snett, medan med vänner är det annorlunda. Vännerna hör till nutiden och de kommer och går, därför kan vänrelationen ersättas om den spricker. Relationerna är nu flera och flyktigare (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

Maja: ...Jag tror att man alltså... Om man blir sårad kanske så ens mamma... Det kan hända att jag säger någonting till henne som jag inte borde säga eller att hon säger någonting som hon inte borde säga. Jag tror inte man tänker så som jag till exempel om jag hade bråkat med någon som jag inte är så nära med. Jag tänker hur jag ska hämnas och så men när det gäller ens mamma tänker man inte så. Jag tror att med min mamma tänker jag hur jag ska fixa det för man vet ju, man är medveten om att man är med henne varje dag. Men med kompisar vet man ju aldrig...

Relationen till både vänner och föräldrar bygger på närhet men i det första fallet handlar det om en objektiv relation medan i det andra handlar det om en subjektiv relation. Den objektiva relationen innebär närhet när det gäller det jag behöver just nu medan den subjektiva handlar om en långvarig relation med en välkänd andre som man inte gärna skiljs från.

Återigen är det föräldrarna som står för den viktigare delen av relationen. Med det menas att föräldrarna via råd och tips skapar plattform för hur flickans liv kommer att te sig i framtiden. Med föräldrar *diskuterar* man olika saker som är problematiska och ber om råd. Med vänner *konstaterar* man hur det egentligen ligger till men förutsätter inte att vännerna ska kunna lösa problemen. Vännerna är också till för att diskutera med när det gäller avgränsade saker. Det handlar om vardagliga saker som till exempel vad man har gjort under dagen, vem man har träffat på, vad han/hon har sagt och hur hon själv har svarat. Diskussionen med vännerna handlar mer om nutid, om det som händer just nu.

Vännerna är de som hjälper flickorna att urskilja den generaliserade andra, men samtidigt utgör vännerna den generaliserade andra. Det är med och genom sina vänner som man lär sig signifikanta symboler, vilket är förutsättning för att överföra förhållningssätt mellan situationer med olika generaliserade andra.

4. 4 Jaget och de andra

Media har en betydande roll som socialisationsagent när det gäller flickornas Jagutveckling. Genom att titta på vilka TV-program flickorna ser på, vilka slags tidningar de konsumerar och varför kan vi få en uppfattning om medias roll som socialisationsagent.

Hur stor plats har de mediala informationsmedlen i vardagen?

Om man inte träffar sina vänner går tiden efter skolan för det mesta till att göra läxor, titta på tv, prata i telefon och sitta vid datorn. Gemensamt för flickorna är att titta på bestämda TV-program som man regelbundet följer upp. Är flickorna upptagna med annat när programmet visas på TV så avstår man från det, Sahar: *Om jag inte hinner se "Big Brother" så spelar jag in det.* Programmen är i de flesta fall dokusåpor, såpor, talkshows eller komedier. Det är TV-

program som speglar det verkliga livet, men som också innefattar trender och intriger mellan människor.

I intervjuerna kom det fram att TV-program som innehåller spännande, överkliga moment är av särskild betydelse. Sahar: *"Förnimmelse av mord". Jag missar aldrig den. Jag stänger alla dörrar, schhhhh, kom inte in (skratt). Jag älskar såna. Eller jag tror på det så mycket så därför det är roligt för mig att titta på det. Annars tittar jag på "Big Brother", "Vänner", "Sunset Bich" eller nej jag menar "Days of our Life". "Sunset Bich" är slut.*

Maja tittar på: *Supermen och allt möjligt. Big brother. Det är det verkliga livet, Supermen och det. Det är mycket roligare att titta hur andra människor har det. Och sen sitter man med sin kompis och diskuterar det en timme efteråt. Man diskuterar hur han kunde säga så och vad hon borde ha sagt och hur man själv hade varit om man hade varit med.*

I frågan vad tittandet på dokusåpor bidrar med och vilka behov tittandet tillfredsställer kom svaret att bli: Maja: *Nej men, alltså. Man kanske inte tänker på det men man kan se kanske vissa saker man själv har gjort så ser man någon annan göra det och hur fullt eller fint det kan se ut. Både bra och dåligt, typ när man gör det och kanske inte tänker på det. Eller du vet, man kanske är en sådan människa som sårar andra och man hinner aldrig se hur den andra mår så kan man till exempel se det då hur andra reagerar. Man ser inte ibland hur andra mår. Vissa gömmer det och visar inte det eller så vill man bara inte se det när man vet att man har gjort fel. Talkshows också, det är också det verkliga livet.*

TV-tittandet lämnas inte därhän utan dyker upp i flickornas samtal. Händelser som man uppfattar som oacceptabla diskuteras och fördöms i samtal med varandra. Sahar: *Jag brukar prata med mina kompisar om det nåt chockerande händer på TV. Ja till exempel när Linda låg med Micke (Big Brother). Så var man chockad hur hon kunde göra det. Ja just för att hon har ett barn hemma som är tio år och hon eller han sitter och ser på det och att hon inte skäms. Och hon bryr sig inte på att ja jag har ett barn, familj, hemma som sitter och ser på det.*

Förutom TV-tittandet är konsumtionen av tidningar en betydelsefull sysselsättning. De tidningar som man läser och som man köper hem är "Frida", "VeckoRevyn", "Elle", osv. Det är så kallade skvallertidningar och modetidningar. Varför läser man dessa och vad de används till?

Anna köper allt och prenumererar på "Elle". Det är kul för att: *...det är kul för att man ska ha perspektiv, olika perspektiv. Det är en värld, det finns en annan värld och skolan är en värld så det... Jag tycker om att ha koll på allting också. Jag vill veta om allting som händer. Så jag tror aldrig jag hade kunnat bo på landet heller. Det är skönt att bara gå en tur i stan liksom och se hur människorna är nu och, vad händer i stan och. Ja faktiskt, det är för tyst på landet. Det händer för lite.*

Det är viktigt att hålla koll på omvärlden i syfte att jämföra sig med det/dem. Det gör man bäst genom att läsa tidningar som tar upp det som i samhället även uppfattas som extremt och oacceptabelt. På det sättet får man signaler om vad som är rätt och fel och vad som borde göras och inte göras.

Gemensamt för alla är att kläder och utseende är viktigt eller spelar roll som de själva uttrycker det. Utseendeidealet förvärvar flickorna genom bland annat modetidningar. Här presenteras modeller med kroppsideal som man eftersträvar. För att uppnå idealet krävs det att man ägnar sig åt träning och sport, vilket också förmedlas via media. Sport och träning är samtidigt den enda fritidsaktiviteten som flickorna beklagar sig över om att inte hinna med eller orka utöva. Linda tränar inte, så här säger hon: *Nej jag tränar inte. Min pappa är i en sån medelålderskris och han köper hem allt. Vi har sån motionscykel, vi har hantlar, vi har sån till magen. Men jag använder dem aldrig. Jag tränar aldrig. Jag bara äter, är framför datorn, blir tjock och gör ingenting annat.*

Sahar tränar aerobik ungefär två gånger i veckan och det gör hon mest för att hon vill gå ner i vikt och träningen ger henne: *Minskade kalorier!*

Förutom att lägga möda på kroppsformen och storlek är flickorna engagerade i att handla kläder som ligger rätt med tiden. Vad som är rätt får man veta först och främst via medial reklam. Samtliga tycker att kläder är både viktigt och roligt. Josefin: *Det är inte allt. Det är inte det viktigaste men jag tycker att det är roligt.*

Inspirationen hämtas från media. Anna: *Ja, jag hämtar min inspiration från tidningar, tv, allt möjligt även om vissa anser att det är fel att ha en sådan påverkan. Det är där man hämtar det ifrån. Har man intresset... jag hämtar det från allting.*

Sahar vill också ha det som ”inne”: *...Jag har alltid velat ha det som är inne och... Det är kul så... Hon uppger att hon får reda på vad som inne genom media och genom att vara uppmärksam på människor omkring sig. ...Jo, på reklam. Man ser på tidningar, människor...*

Media (i mitt fall tidningar och TV-program) är en av huvudaktörerna när det gäller skapandet och förmedlingen av normer och värderingar kring skönhetsideal. Media är kanal för den generaliserade andra som man lär sig förhålla sig till när det gäller moral, men också kropp och kläder. Att se på program som strider mot moraliska regler väcker tittarnas reaktion. Tittarna, flickorna, utvärderar handlingarna i samtal med varandra och genom samspel mellan I och Me. Medias förmedling/presentation av skönhetsideal sätter ramarna för hur man bör se ut för att upprätthålla ”rätt” fasad. Man socialiseras in utifrån den generaliserade andra och i samspel mellan I och Me i samhället i enlighet med vad som för tillfället gäller (Mead, 1934). Dessutom bidrar media till förmedlingen av den fasad som är passande i den främre regionen (Goffman, 1959). Det tyder på att identitetsbildningsprocessen påverkas av, förutom familj och vänner, även av innehållet i media. Alla dessa parter tillsammans utgör socialisationsagenter som man förhåller sig till i skapandet av sin egen identitet.

Man är medveten om att det sker en påverkan från medias sida, vilket man inte gärna vill acceptera. Inte alltid uppskattas andras påverkan eftersom man har förstått att förutsättningen

för att vara bli vuxen är en självständig/unik identitet (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991). Flickornas förmåga att reflektera över andras påverkan visar på en frigörelse från barndoms- och ungdomsliv till vuxenliv (Mead, 1934). En process som inte är helt oproblematiserad för flickorna.

5 Sammanfattning: Jaget, familjen, vänrelationerna och de andra

Mitt syfte men uppsatsen har varit att söka svar på frågorna rörande flickornas förhållningssätt till sina egna föräldrar respektive sina vänner, hur ett sådant förhållningssätt utvecklats och vad det innebär för identitetsbildningen.

Ett förhållningssätt utvecklas genom att man lär sig tyda den generaliserade andra och genom att Me and I samspelar. Utvecklandet av ett förhållningssätt är förutsättningen för identitetsbildningen (Mead, 1934). Genom min studie har jag kommit fram till att det finns flera agenter som är av stor betydelse för identitetsbildningen och som man måste utveckla ett förhållningssätt till. De agenter som jag har lagt krut på är föräldrar, vänner och media. Föräldrar, vänner och medias utbud av program är socialisationsagenter som har en betydelsefull roll i ens identitetsskapande process. De är agenter som man både medvetet och omedvetet ständigt nyttjar, men i olika syften. Föräldrarna är till för att hjälpa till med råd, tips och stöd när det gäller viktiga, stora och avgörande beslut som ofta rör framtiden. Med föräldrar diskuterar man om hur man ska gå till väga när det gäller saker och ting. Vännerna hör till nutiden och hjälper till att lösa problem som handlar om här och nu. Förhållningssättet i båda relationerna bygger på närhet och äkta känslor som ärlighet och förtroende. Med föräldrar har flickorna en subjektiv relation som bygger på närhet i ett livslångt perspektiv, medan relationen med vänner är mer avgränsad och kan ta slut när som helst. Relationen med föräldrar och vänner hjälper till att tyda den generaliserade andra, men är samtidigt också en del av den generaliserade andra. Det är någonting som man upptäcker genom Me.s reflektioner och i kommunikation med I. Genom reflektioner över den generaliserade andra och i samtal men dessa parter hittar man sätt att handskas med olika situationer i det vardagliga livet. Man skaffar sig olika ”verktyg” för att förhålla sig rätt till signifikanta symboler (Mead, 1934).

Lika mycket som vänner och föräldrar lär ut ramar för hur man ska agera i enlighet med generella normer och regler, så fyller media en viktig funktion. Medias innehåll förmedlar trender och bilder när det gäller den yttre fasaden, vilket är till för att skapa trygghet i samspel, i situationer. Media förmedlar även signifikanta symboler som går hand i hand med den generaliserade andra i frågor som rör moral såväl som utseendeideal (Mead, 1934). Media förmedlar manér som garanterar ett rollspel i den främre regionen, den fasad som visas upp (Goffman, 1959).

All denna påverkan är flickorna oftast medvetna om, vilket tyder på att man är i en övergångsprocess från barndom- och ungdomsliv till vuxenliv. Man står med ena foten i

barndomslivet och med den andra i vuxenlivet, vilket kan vara konfliktfyllt och kan uppfattas som frustrerande (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991). Åldersperioden som min uppsats är baserad på inte är helt oproblematiske men man är ett steg närmare självständigheten och vuxenlivet. Det är en frigörelseprocess vars kännetecken man har blivit medveten om, och vilka man ständigt vill utveckla. Det finns inte stora skillnader från åldersperioden innan och den min uppsats är baserad på när det gäller umgängesmönster och behovet av välkända andra (se kap. ”utvecklingsstadier”). Det viktiga är att man nu har blivit medveten om att en brytning måste ske för att kunna utvecklas till en egen individ. Särdragen nu är att man börjar förstå genom samspelet mellan I och Me att man kan placera andras perspektiv på distans och utveckla ett förhållningssätt därav om man ska lyckas utveckla en egen identitet. Ibland lyckas man bättre och ibland lyckas man inte så bra, vilket tyder på att processen inte än är helt slutförd.

6. Litteraturförteckning

Bjerrum Nielsen Harriet & Rudberg Monica, 1991. *Historien om flickor och pojkar. Könssocialisation i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv*. Studentlitteratur, Lund

Davies Karen & Esseveld Johanna, 1989. *Kvalitativ kvinnoforskning*. Gummesson Tryckeri AB, Falköping

Giddens Anthony, 1989. *Sociologi*. Studentlitteratur, Lund

Goffman Erving, 1959. *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Bokförlaget Prisma, Stockholm

Holme Magne Idar & Solvang Krohn Bernt 1997. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur, Lund

Mead George Herbert, 1934. *Mind, Self, & Society*. I Charles W. Morris, (ed). *Workes of George Herbert Mead*. Vol. 1. The University of Chicago Press, Ltd., London

Starrin Bengt & Svensson Per-Gunnar (red), 1994. *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Studentlitteratur, Lund

Bilaga 1: Intervjupersonerna

Sammanlagt har jag intervjuat sex stycken gymnasieflickor. Fem av dem har annan etnisk bakgrund och en av dem är svenska. Två kommer från Kosova, en kommer från Iran, en kommer från före detta Jugoslavien och en är norsk/kubanska. Samtliga läser andra året på gymnasiet på något samhällsvetenskapligt program. Fyra av intervjupersonerna är sjutton år gamla och de två resterande har redan fyllt arton år. Samtliga har syskon som i de flesta fall är yngre än de själva. Tillsammans med sina syskon bor flickorna fortfarande hemma med sina familjer. Av dem som har annan etnisk bakgrund än svensk har alla bott i Sverige i mer än tio år.

Linda, är sjutton år gammal. Läser andra året på gymnasiet, ett samhällsvetenskapligt program. Kommer ursprungligen från Kosova. Har bott tillsammans med sin familj i Sverige sedan hon var tre år gammal. Har två syskon, en bror som är sexton och en syster som är fjorton. Tillsammans bor de i en insatslägenhet.

Maja, kommer ursprungligen från före detta Jugoslavien. Hit kom hon med sin familj som är mamma, pappa och storebror för tolv år sedan. Idag bor de tillsammans i en hyreslägenhet. Hon är arton år gammal och läser andra året på ett samhällsvetenskapligt program på en friskola.

Anna, är norsk/kubanska. Självt är hon född i Sverige. Hennes föräldrar är skilda så hon bor tillsammans med sin mamma och sin lillebror som är fjorton i en insatslägenhet. Flyger till sin pappa i Norge tillsammans med sin bror varannan helg. Är idag sjutton år gammal och också läser ett samhällsvetenskapligt program, andra året.

Josefin, är arton år gammal. Bor tillsammans med sina föräldrar och sin lillebror i en villa. Hon läser andra året på gymnasiet, samhällsvetenskapliga programmet.

Sahar, har en gång flytt tillsammans med sin familj till Sverige från Iran. Har bott här i Sverige i över tio år, är sjutton år gammal och läser samhällsvetenskapliga programmet, andra året på gymnasiet. Hon har två syskon, två systrar som är äldre. Familjen bor de i ett radhus.

Tina, har bott i Sverige i elva år. Hon kommer ursprungligen från Kosova och har tre syskon. Familjen bor i en insatslägenhet. Hon är sjutton år gammal och läser ett samhällsvetenskapligt program på gymnasiet.

Bilaga 2: Intervjuguide

Bakgrund: ålder, etnisk bakgrund, bostadsområde, utbildning/klass.

1. Umgänge med familjen:

Vilka är viktigast att umgås med (dina vänner/klasskamrater, din familj, din pojkvän, dina släktingar, andra)?

Vilka är viktigast att lyssna på? Varför?

Hur ser du på dina familjemedlemmar (din mamma, pappa, systrar, bröder)?

Vad betyder dina familjemedlemmar för dig (din mamma, pappa, systrar, bröder)?

Vad är de till för anser du? Vad borde de vara till för?

Hur mycket tid går åt att vara med dina vänner jämfört med din familj? Varför?

När blev vännerna viktiga för dig? Varför?

Vad ger vännerna dig som inte föräldrarna/din familj ger dig?

Hur borde dina föräldrar vara om du ska spendera mer tid med dem?

Hade du ägnat mer tid åt dem om de var som du vill att de ska vara?

2. Vänner:

När träffar du dina vänner?

Hur ofta?

Hur länge umgås ni?

Vad brukar ni göra tillsammans?

Vad betyder det för dig att ha dina vänner?

Vad hade hänt/hur hade det känts om du inte hade haft dina vänner?

Vad hade du gjort istället?

Vad gör du de gånger du inte träffar dina vänner?

Pratar du ofta i telefon med dem? Hur ofta, hur länge?

Vad brukar samtalen i telefon handla om?

Vilka betraktar du som vänner / hur ska en vän vara? Hur ska hon/han inte vara?

3. Fritidsaktiviteter:

Vad sysslar du med under din fritid förutom att träffa dina vänner?

Är det viktigt att ha aktiviteter vid sidan av skolan? Vad ger det dig?

4. Media:

TV

Hur mycket av din tid ägnar du åt att titta på Tv?

Vilka slags program tittar du på? Vilka tittar du inte på?

Varför är det så roligt att titta på just det programmet?

Tidningar

Köper du hem tidningar? Hur ofta? Vilka slags?

Varför är det så roligt att läsa just den eller de tidningen/arna?

Brukar du diskutera det du ser på Tv eller läser i tidningen med dina vänner?

Vill du berätta vad ni säger till varandra när ni diskuterar dem?

Idrott

Ägnar du dig åt någon sportaktivitet?

Hur ofta tränar du?

Vilken slags sport?

Hur pass viktig är sporten för dig? Varför?